

SOLIDARITEIT VOOR HET GEZIN

Ethische Commissie

Advies goedgekeurd door de Raad van Bestuur
Solidariteit voor het Gezin vzw
Gent, 16 oktober 2008

Betreft: Houding van het personeel bij zelfgekozen levensbeëindiging

1. Algemene situering.

De voltallige Ethische Commissie behandelde in de vergaderingen van 12 september en 6 oktober 2008 de vraag om advies met betrekking tot **de houding die het personeel dient aan te nemen tegenover een hulpvrager die medewerking dan wel ondersteuning vraagt bij zijn of haar opzettelijke levensbeëindiging**. De Commissie stelt vast dat **de ethische problemen van levensbeëindiging** zich eerder stellen in de sector van de verpleegkunde, in de langdurige hulpverlening en de bejaardenzorg dan in de dienstensector zoals de poets- en gewone thuishulp. Niettemin moeten we ons er wel van bewust zijn dat elk personeelslid in de uitoefening van de taak kan geconfronteerd worden met de vraag tot opzettelijke levensbeëindiging. De ruime gedachtewisseling en adviesformulering van de leden van de Commissie steunen op de acht waarden en het arbeidsreglement van Solidariteit voor het Gezin en houden integraal rekening met de bestaande wettelijke regeling, te weten, de wet op de patiëntenrechten, de palliatieve zorg en de euthanasiewet. De Commissie stelt vast dat de wetgever heeft nagelaten de positie van verpleegkundigen en verzorgenden uit te klaren wat voor artsen wel gebeurde. Uit het verslag van de federale Controle- en Evaluatiecommissie blijkt immers dat in 39 % van de gevallen de euthanasie thuis gebeurt, waardoor verpleegkundigen en verzorgenden van Solidariteit voor het Gezin inderdaad rechtstreeks worden geconfronteerd met de toepassing. Bij gebrek aan een algemene deontologische code opteert de Ethische Commissie daarom voor een evenwichtige houding die drie aspecten verzoent, met name:

- Medeleven en respect voor de hulpvrager zonder onderscheid en het erkennen van diens autonomie wat betekent dat de houding van het personeel er steeds een is van het erkennen van de menselijke waardigheid, het niet aantasten van de integriteit van de persoon en het eerbiedigen van diens zelfbeschikkingsrecht. Concreet betekent dit dat het personeel van Solidariteit voor het Gezin niet beslist in de plaats van de hulpvrager en zijn of haar vrijheid en verantwoordelijkheid niet beperkt of aantast.
- Oog en oor voor de concrete doodwens van de hulpvrager die als de meest kwetsbare recht heeft op professionele zorgverlening, hulp en mededogen, zeker wanneer die mede wordt neergeschreven in het zorgenplan.
- Bescherming bieden aan het personeel doordat het de plicht heeft de leidinggevende te informeren van dergelijke vraag. Daarom moet elk personeelslid steeds binnen de ethiek van het beroep blijven en binnen het kader van de bestaande wettelijke regelingen, waarbij het opzettelijk levensbeëindigend handelen enkel door de arts kan gebeuren op verzoek van de patiënt. Om die reden kan een personeelslid in de uitoefening van het beroep niet optreden als vertrouwenspersoon zoals door de wet gedefinieerd.

SOLIDARITEIT VOOR HET GEZIN

Ethische Commissie

Dit advies werd besproken en verfijnd op de bespreking in tweede lezing op de samenkomst van de Ethische Commissie op maandag 6 oktober 2008 en unaniem aangenomen.

2. Na te leven uitgangspunten.

2.1. Personeelsleden van Solidariteit voor het Gezin die in hun functie een rol van hulpverlener vervullen, mogen een vraag naar informatie over of medewerking/ondersteuning bij opzettelijke levensbeëindiging van een hulpvrager nooit negeren. Het verzoek wordt doorgegeven aan de leidinggevende en opgetekend in of toegevoegd aan het dossier van de hulpvrager.

2.2. Solidariteit voor het Gezin is bereid haar actieve medewerking te verlenen aan het begeleiden van legale euthanasie met inzet van personeelsleden die daar in alle vrijwilligheid voor kiezen, dus met in acht name van alle zorgvuldigheidscriteria en zonder rechtstreekse verantwoordelijkheid voor het personeelslid.

2.3. Personeelsleden van Solidariteit voor het Gezin zullen nooit enige vorm van medewerking verlenen aan euthanasie waarbij niet aan alle wettelijke voorwaarden is voldaan. Dit geldt eveneens bij alle vormen van palliatieve sedatie die behoren tot de diagnostische verantwoordelijkheid van de behandelende arts.

2.4. Vrijwilligers van Solidariteit voor het Gezin, van Vrijwilligerswerk in Solidariteit en van Zorgende Handen, en in het bijzonder de vrijwilligers ingeschakeld in palliatieve zorg, worden eveneens geïnformeerd over dit advies en engageren zich om in dit kader te werken. Indien een vrijwilliger zich daar niet aan houdt, stelt dit een einde aan de verdere samenwerking.

3. Praktische richtlijnen.

3.1 Alle personeelsleden die geconfronteerd worden met diepmenselijke vragen zoals de doodwens van de hulpvrager zullen deze altijd - met medeweten van de hulpvrager - overleggen met hun leidinggevende. Voor anderen zoals familie, partner, enz. geldt de plicht tot geheimhouding tenzij de hulpvrager zelf uitdrukkelijk toestemming heeft gegeven hen op de hoogte te brengen. In dat geval raadpleegt het personeelslid hierover eerst de leidinggevende en de arts.

3.2 Solidariteit voor het Gezin beschikt over referentieverpleegkundigen palliatieve zorgen die steeds in een eerste fase kunnen geraadpleegd worden om advies te verstrekken.

3.3 Bij een vraag naar medewerking/ondersteuning bij opzettelijke levensbeëindiging zal de onmiddellijke reactie van het aangesproken personeelslid er een zijn van terughoudendheid. Indien het personeelslid de vraag als zeer ernstig inschat zal zij/hij - met medeweten van de hulpvrager - de leidinggevende hierover inlichten.

3.4 Een personeelslid van Solidariteit voor het Gezin kan beroepshalve onder geen enkele omstandigheid optreden als vertrouwenspersoon, noch zijn of haar handtekening plaatsen onder documenten die betrekking hebben op de levensbeëindiging van een hulpvrager.

3.5 Met betrekking tot het geven van concrete informatie moet een personeelslid hulp bieden bij het contacteren van bevoegde personen en instanties voor zover dit behoort tot zijn/haar takenpakket.

3.6 Indien de aanwezigheid gevraagd wordt van een personeelslid bij de opzettelijke levensbeëindiging van een hulpvrager:

SOLIDARITEIT VOOR HET GEZIN

Ethische Commissie

- 3.6.1. Oordeelt het betrokken personeelslid in eer en geweten of het op die vraag wil ingaan. Indien zij/hij er niet wil op ingaan moet dit door alle betrokken partijen aanvaard worden en zal niemand van Solidariteit voor het Gezin als vervanger optreden.
- 3.6.2. Behoort het tot de taak van de leidinggevende er zich van te vergewissen dat een aanwezigheid van het personeelslid bij een levensbeëindiging gebeurt op basis van vrijwilligheid en dat die aanwezigheid een meerwaarde oplevert voor de specifieke situatie.
- 3.6.3. Zal de leidinggevende het nodige initiatief nemen tot opmaak of - indien het al bestaat - een evaluatie van een zorgenplan. Dit zorgenplan moet gezien worden als een instrument om zaken te regelen en verantwoordelijkheden vast te leggen, met inbegrip van de gebeurlijke aanwezigheid van een personeelslid bij de levensbeëindiging.
- 3.6.4. Het uitvoeren van euthanasie kan enkel gebeuren door een arts. Het toedienen van pijnmedicatie en/of medicatie om refractaire symptomen onder controle te krijgen, kan gebeuren door een verpleegkundige van Solidariteit voor het Gezin, enkel op voorschrift van een arts. Dit wordt eerst overlegd met de verantwoordelijke hoofdverpleegkundige en genoteerd in het zorgenplan.
- 3.6.5. De elementen die van toepassing zijn op zelfgekozen levensbeëindiging en aldus deel uitmaken van het zorgenplan worden bewaard in de afdeling en zijn niet ter inzage bij de patiënt.

4. Nuttige gegevens.

- Leifblad, brochure *“Iedereen heeft recht op een waardig levenseinde”* editie voorjaar 2008, 47 blz. De brochure geeft een omstandige lijst van organisaties, hulpdiensten en websites die rechtstreeks informatie geven en begeleiding bieden. De brochure bevat ook een voorbeeld van wilsverklaring betreffende euthanasie. De integrale tekst kan worden gedownload op www.leif.be.
- 14 juni 2002, Wet betreffende de palliatieve zorg (BS. 26 oktober 2002).
- 22 augustus 2002, Wet betreffende de rechten van de patiënt (BS. 26 september 2002 met wijziging op 17 oktober 2005).
- 28 mei 2002, Euthanasiewet (BS. 22 juni 2002 met aanvulling op 13 december 2005) **Euthanasie is het opzettelijk levensbeëindigend handelen door een andere dan de betrokkene, op diens verzoek. De wet geldt enkel voor bewuste en handelingsbekwame meerderjarigen, niet voor dementerenden. Niemand kan worden gedwongen euthanasie toe te passen of eraan mee te werken.**

Het verzoek gaat uit van de patiënt. Een wilsverklaring geldt als de patiënt zijn wil niet meer kan uiten. De verklaring mag niet ouder zijn dan vijf jaar. De arts moet er zeker van zijn dat de patiënt lijdt aan een ernstige en ongeneeslijke aandoening, dat hij niet meer bij bewustzijn is en dat die situatie onomkeerbaar is. Een tweede arts, gespecialiseerd in de ziekte waaraan de patiënt lijdt, moet worden geraadpleegd. Er is geen misdrijf als de arts heeft nagegaan dat: de patiënt meerderjarig, handelingsbekwaam en bewust is op het ogenblik van zijn verzoek; het verzoek vrijwillig, overwogen en herhaald is, los van enige druk van buitenaf; de patiënt zich in een medisch

SOLIDARITEIT VOOR HET GEZIN

Ethische Commissie

uitzichtloze situatie bevindt van aanhoudend en ondraaglijk fysiek of psychisch lijden. De patiënt moet ingelicht worden over zijn gezondheidstoestand, levensverwachting en mogelijke behandeling of palliatieve verzorging. De arts moet zich vergewissen van het lijden en van de duurzaamheid van het verzoek en een andere, onafhankelijke arts raadplegen. Niet-terminale patiënten moeten hun verzoek schriftelijk doen. Een tweede arts moet geraadpleegd worden. Er moet ten minste een maand zitten tussen het verzoek en de euthanasie.

De Federale Controle- en Evaluatiecommissie controleert en beslist of ze een dossier aan het parket doorspeelt.

- **Vertrouwenspersoon:** De euthanasiewet laat toe dat men vooraf een wilsverklaring opstelt om euthanasie uit te voeren wanneer men zelf niet meer in staat is het te vragen. Die wilsverklaring, ondertekend door twee getuigen, geldt enkel wanneer men niet meer bij bewustzijn is en de toestand onomkeerbaar. De vertrouwenspersoon (één of meerdere personen, om het even wie) zullen de wilsverklaring bekendmaken aan de arts en opkomen voor de keuze van de persoon wanneer deze in coma ligt. De vertrouwenspersoon kan eventueel ook getuige geweest zijn bij het ondertekenen van de wilsverklaring. Wilsverklaringen inzake gezondheidszorg en levenseinde gelden niet alleen voor terminale zieken en ouderen maar voor iedereen omdat een onverwacht levenseinde op elk ogenblik en voor elke leeftijd mogelijk is.

5. De waarden van Solidariteit

Autonoom: als organisatie zijn wij gesteld op onze autonomie. Dit betekent dat wij onafhankelijk zijn en dat wij zelf verantwoordelijkheid dragen voor al onze beslissingen en uitvoeringen.

Toekomstgericht: wij staan open voor vernieuwing, grijpen kansen waar en wanneer die zich voordoen en zijn vooruitstrevend in ons denken en handelen.

Geïntegreerde zorg op maat: de zorgvrager benaderen wij vanuit een totaalvisie. Alle dienstverleningen vullen elkaar aan en de hulpverleners werken harmonieus samen in het belang van de cliënt.

Humanistisch: wij willen voor alles de menselijke waardigheid, de vrijheid en de waarde van de persoonlijkheid behouden en bevorderen, en stellen het geloof aan een persoonlijke god niet als een premisse

Participatie en verbondenheid: de open bedrijfscultuur van Solidariteit voor het Gezin laat toe dat elke medewerker zich betrokken voelt en dat hij mee kan participeren aan de realisatie van haar visie.

Deskundigheid: alle personeelsleden zijn deskundig binnen hun functie. Solidariteit voor het Gezin biedt de mogelijkheid deze kennis en vaardigheden te handhaven en te verbeteren.

Motivatie: het personeel geeft blijk van een sociaal engagement. De persoonlijke motivaties en doelstellingen zijn in overeenstemming met die van Solidariteit voor het Gezin.

Erkenning: zowel de persoon, als het werk, als het privé-leven van elk personeelslid heeft recht op respect en waardering.

SOLIDARITEIT VOOR HET GEZIN

Ethische Commissie

Aldus aangenomen en doorgestuurd naar de Raad van Bestuur, door de leden, Leo Ponteur, Frieda Okerman, Dirk De Backer, Eveline Decock, Io Lenaerts, Christine Prieels, Maryse Vangelabbeek, Carina Van Herpe, Carmela Vanlaere-Haelewyn, Willy Vertongen, Anne Vervaet.